नाकाङ्क्षाद्वारा स्फोरयति कथमित्यादिना आदित्यस्य पिङ्गलादयो वर्णविशेषाः शास्त्रप्रमाणादेव प्रत्येतव्याः। आदित्यस्य तेजसो नाड्योऽनुगतस्य पैङ्गल्यादयो वर्णविशेषा भवन्तीत्युक्तं तदेव प्रश्नद्वारा दृष्टान्तावष्टम्भेन स्फुटयति तस्येत्यादिना" आनन्दगिरिः।

पञ्चरसा स्त्री पञ्चो विस्तीर्णो रसोऽस्याम्। आमलक्यां हारा०।

पञ्चरात्र न० पञ्चानां रात्रीणां समाहारः अच्समा०। रात्रान्तत्वेऽपि संख्यापूर्वकत्वेन क्लीबता। १रात्रिपञ्चके पञ्च रात्राणि ज्ञानानि यत्र। नारदादिप्रणीते ज्ञानोपदेशके श्रुतिभेदे तन्निरूपणादिकं ब्रह्मपु० जन्मखण्डे १२२अ० उक्तं यथा "रात्रञ्च ज्ञानवचनं ज्ञानं पञ्चविधं स्मृतम्। तेनेदं रञ्जरात्रं च प्रवदन्ति मनीषिणः। प्रथमं सात्विकं ज्ञानं द्वितीयन्तु तदेव च। नैर्गुण्यं च तृतीयं च ज्ञानं च ब्रह्मतत्परम्। चतुर्थं च राजसिकं भक्तज्ञानाभिवाञ्छति। पञ्चमं तामसं ज्ञानं विहंसज्ञानाभिवाञ्छति। ज्ञानं पञ्चविधं प्रोक्तं पञ्चरात्रं विदुर्बुधाः" तच्च सप्तविधं यथा "पञ्चरात्रं सप्तविधं ज्ञानिनां ज्ञानदं परम्। ब्राह्मं शैवं च कौमारं वाशिष्ठं कापिलं परम्। गौतमीयं नारदीयमिदं सप्तविधं स्मृतम्" इति नारदपञ्चरात्रे प्रथमरात्रम्। "पञ्चकं पञ्चरात्राणां ज्ञप्तमाहात्म्यपूर्वकम्। वाशिष्ठं नारदीयं च कापिलं गौतमीयकम्। परं सनत्कुमारीयं पञ्चरात्रं च पञ्चकम्"।

पञ्चरात्रिक पु० पञ्चरात्रस्योपासनासाधनतयास्त्यस्य ठन्। विष्णौ भा० आ० १३अ०।

पञ्चराशिक पु० पञ्च राशयो यत्र कप्। गोलावयवे पञ्चराश्यधिकारेण गणितभेदे यथा "पञ्चसप्तमराशिकादिकेऽन्योन्यपचनयनं फलच्छिदाम्। संत्रिभाय वह्नराशिके मधे लब्धराशिमधभालिते फलम्।

उदाहरणम्। मासे यतस्य यदि पञ्च कलान्तरं स्यादर्धे गते भवति किं वद षोडशानाम्। कालं तथा कथय मूलकलान्तराभ्यां मूलं धनं गणक! कालफले विदित्वा।

न्यासः १ १२ अन्योऽन्यपचनयने कृते १ १२
१०० १६ (फलस्य छेदोऽन्यपक्षे १०० १६
५ ० न नेय इति बोध्यम्) ० ५

वह्नना राशीनां वधः। ९६०।

लब्धराशिवधः १०० फलेन भक्ते लब्धम्। ८।

शेषम् ६० / १०० विंशत्याभवर्त्य ३ / ५ जातं कलान्तरम् ९ ३/५

छेदमङ्गेष्विति कृते जातम् ४८ / ५

पञ्चलक्षण न० पञ्च सर्गादीनि लक्षणान्यस्य। १पुराणे अमरः। पुराणशब्दे दृश्यम् पञ्चानां लक्षणानां समाहारः ङीप्। अनुमानचिन्तामण्युक्ते व्याप्तिलक्षणपञ्चके बाध्याभावदृष्टान्तत्वमित्यादिकं व्याप्तिलक्षणपञ्चकं तल्लोकमिति तस्य पञ्चस्य तथात्वम्।

पञ्चलवण न० पञ्चगुणितं लवणम्। "काचकं सैन्धवं चैव साम्बुद्रं विडमेव च। सौवर्चलं तथा पञ्चलवणं परिकीर्त्तितम्" राजनि० उक्ते लवणपञ्चके।

पञ्चलाङ्गलक न० महादानभेदे तत्स्वरूपं मत्स्यपु० यथा "अथातः संप्रवक्ष्यामि महादानमनुत्तमम्। पञ्चलाङ्गलकं नाम महापातकनाशनम्। पुण्यां तिथिं समासाद्य युगादिप्रहणादिकम्। भूमिदानं ततो दद्यात् पञ्चलाङ्गलकान्वितम्। कर्षं खेटकं वापि ग्रामं वा मण्डलाधिपम्। निवर्त्तनशतं वापि तदर्धं वापि शक्तितः। सारदारुमयान् कृत्वा हलान् पञ्च विचक्षणः। सर्वौषधैरथैर्युक्तान्यान् पञ्च च काञ्चनान्। कृष्णान् पञ्चपलादूर्ध्वं नाशस्त्रपलावधि। हलान् लक्षणसंयुक्तान् दद्य चैव धुरन्धरान्। सुवर्णशृङ्गाधरयान् सुताम्राङ्गूलभूषणान्। कृष्णपादावतिलकान् रक्तकौशेयभूषणान्। जगद्रामचन्द्रकृतान् प्रायायामधिवासयेत्" ततःपरं तत्प्रायाणे २८२अ०दृश्यम्।

पञ्चलोकपाल पु० संज्ञायाम् कर्म०। अष्टवसुरुद्रविनायकादिदेवपञ्चके "विनायकं तथा दुर्गां वायुमाकाशमेव च। अग्निनौ क्रमतः पञ्चलोकपालान् प्रपूजयेत्" विधानपा०।

पञ्चलोह न० पञ्च विस्तीर्णं लोहम्। सौराष्ट्रदेशजे लोहे हेम०। पञ्चगुणितं लोहं. संज्ञायां कन्। पञ्चलोहस्य सुवर्णरजततामररङ्गनागरूपे धातुपञ्चके राजनि०।

पञ्चवक्त्र पु० पञ्च वक्त्राण्यस्य। १महादेवे २रुद्राक्षभेदे च पञ्चमुखशब्दे दृश्यम्। पञ्चवदनादयोऽत्र [त्रिका०।

पञ्चवट पु० पञ्चो विस्तीर्णो वटः नेष्टनम्। वालयज्ञोपवीतके

पञ्चवटी स्त्री पञ्चानां वटानां वटप्रभृतीनां समाहार